

pamet in modrost do prave časti in velikosti, in to se pozna, ako se prav verši, pri vsakem podučevanju. Še manj pa odgoja shaja brez vere, ker iz vere raste kakor iz svoje korenine, pa tudi pravičnost ima iz tega vzroka v veri svoje korenine. Vera ima namreč to moč, da podpira in vterjuje življenje v milosti. Kerščanska izreja ima pa ravno ta namen. Ona ne otrebi mlademu drevescu le gosenice in nesnago, marveč mu pospešuje rast, ga požlahnuje in skerbi, da se lepo razvija. V to pa potrebuje odgoja vere. Zastonj dela gojitelj zoper sebičnost, zoper laž, ako njegovo prizadevanje nima podlage v veri. Ako tisto, kar imenujemo ljubezen, nima korenine v veri, nima stanovitne rasti in se rado usuši. Ako pa pride iz vere, ima terdno korenino v čeznatornem spoznanji, od tod vleče živež v vse, nagib je čist in dober. Tako je v drugih rečeh, kar se tiče naravnega življenja; v veri ima vse pravo podlago, mér in postavo. Vera pa tudi uči človeka, katere blagosti življenja ima ceniti, za katere mu je truditi se? Vera mu pa tudi daje moč, da ne koperni po blagostih, ki se ne strinjajo z večnimi blagostmi, pa da zametuje take, katere si pridobi le takrat, ko večne zanemarja. Moč, ki je v veri, obsega vse kar se tiče odgoje, kakor se tudi razteza na vse življenje v gnadi ali milosti. „Brez zdravila, ki je v veri, ne sanjamo samo, ampak smo „zares bolni, naše dušne oči so motne in kalne, in tako tudi naša pamet ne sodi prav; vera pa odkriva bolezní naši duši, in tako jih „ozdravlja“. V veri ima tedaj gojitelj prav močno zdravilo. To mora vedeti in po tem se ravnati ne samo učitelj, ampak tudi gojenec, pa, ker učitelj to ve, morajo to vedeti tudi gojenci in se po tem ravnati. Tukaj pa ni zadosti le podučevanje in lastni zgled, poglobitna reč so verske vaje. Kako moč ima vera, to ne spozna otrok tolikanj iz besedi ali iz vednosti o verskih resnicah in o božjem razodenji, a veliko več iz verskih vaj; tam se zbuja veselje do vere in prepričanje v veri; kadar se vera obudi, pride tudi dar sv. vere v milosti, vsaka moč raste le v vaji, tako tudi moč v veri. — Vera je dar božji in ga moramo od Boga sprostiti. Kdor se v obujevanji vere večkrat vadi, ta tudi spozna, od kod pride, da je veliko učenih ljudi, ki dobro vedó, kaj imajo verovati, pa vendar le ne verujejo. Vera jim ni dar božji, zanj ne prosijo, od tod pa pride, da tudi daru svete vere nimajo. — Nejevera pa sicer prihaja tudi iz drugih virov. — Iz tega kratkega se vidi, kako potrebne so verske vaje mladosti, in zakaj da prosimo: pomnoži našo vero!

Dopisi in novice.

— *Iz štajarskega dež. zbora.* (Dalje.) Ko je bilo posvetovanje o dežel-nem šolskem trošku so konservativni poslanci zapustili zbornico. Ze 1. 1872 so izrekli, da ne privolijo ničesa za ljudsko šolo dotlej, dokler v postavi niso

zavarovane pravice družine, cerkve in dežele do šolstva. Toraj so tudi letos zapustili zbornico pri posvetovanji o trošku za ljudsko šolo, ker opravični red prepoveduje navzočim biti a ne glasovati. Ostali so liberalci sami. — A s to rečjo se ne gre šaliti, ker se samo iz deželnega zavoda potrebuje 490.925 gl., da si na 431 krajih ni učiteljev, in so še le začeli splačevati petletnice. Od l. 1871 se na Štaj. ravno osemkrat več plačuje za ljudsko šole, in marsikateri skušeni mož se je morda za ušesi praskal rekoč: pa ne, da bi tudi tukaj enkrat »treščilo«. Ugibali so sim in tje. Dnarsveni odsek je nasvetoval resolucijo: deželnemu odboru naj se naroča, da v prihodnji sesiji po svojih skušnjah pri šolstvu predlaga, posebno naj prevdarja, kako bi bilo ukreniti, da bi se za ljudske šole manj potrosilo, glede na to, da ima dežela tudi za druge reči skrbeti. Deželni zbor je zavergel s 25 zoper 22 glasov to resolucijo. Konservativci, navzočni, bi bili manjšini pomagali do večine, pa kaj hasne vse to? Postava na tanko veljeva, kako se ima šolstvo organizirati, in vradnije ne morejo drugače, da speljujejo, kar postava zahteva; ali bodo mar učitelji stradali, ko so vmestjeni? Par tisočev več ali manj, dokler duh ostane tak, kakor je sedaj, ni treba prepričanja prodajati za kakih par tisočev, ki bi se prihranili. Tako so mislili in potem ravnali konservativci v štajarskem deželnem zboru, ko se niso vdeleževali posvetovanja. — Liberalni Slovenci veliko pričakujejo za slovenščino od novih šol. Toda nikar se ne motimo tudi v teh rečeh! Kjer se pravice družin do šol oholo prezirajo, tam se tudi ne bodo spoštovale narodove pravice. Može, ki po državnih zborih politiko delajo, bi vendar mogli to vedeti! Da imajo učitelji vsacega za sovražnika, kateri si upa o šolstvu samostalno misliti ali celo javno govoriti, ni nič kaj posebnega; toliko časa so učiteljem pripovedovali vse, kar jih le more povzdigniti, da poslednjič sami verjamejo, da je res tako in ne spoznajo da so le drugim orodje! Slovenski učitelji na pr. naglašujejo svojo rodoljubje, pa udrihajo po cerkvi in duhovščini, ker to je liberalno. Kje tukaj manjka? V glavi in v srcu?! A gospodje, ki se vdeležujejo zakonostavstva, bi se morali povsod ozirati na ljudstvo, za katero postave dajejo, morali bi vedeti, da se prezobzirno raznarodovanje začne takrat, ko se cerkev zatira, kakor na pr. pri našem sosedu — Prusu.

— *Iz kranjskega dež. zbora.* — Kakor smo že poročali, je šlo v X. seji 11. maja za to, da se učiteljcem dá enaka plača, kakor učiteljem. Predlog je bil sprejet, ker so tudi mladostlovenci zanj glasovali. — Nam se zdi to postransko vprašanje in po novih šolskih postavah res ne vemo, zakaj bi učiteljice manj plača dobivale, kakor učitelji. Enaka bremena, enake pravice! — Kar se zoper povišanje more reči, je nekaj bistvenega, nekaj pa le slučajnega. Po naših mislih naj bi povsod, kjer so dvo- ali več razredne šole mladost po spolu ločili, to bi bilo boljše za poduk in izrejo.

Tako je baje na Primorskem, kakor kažejo učiteljski imeniki. Sicer se lahko reče: Druge dežele druge navade. Da bi učiteljice manj storile v šoli, rekli bi, to je le slučajno ali individualno, skušnje tega ne odobre, da nimajo toliko potreb kakor možki je zopet le na osehah, in pomisliti je tukaj, da si učitelj ložej po strani kaj zasluži, kakor učiteljica. — Kako se bodo učiteljice na Kranjskem obnašale, bomo spoznali le še v nekaterih letih. Za narodno šolstvo pričakujemo pa od učiteljic še manj kakor od učiteljev. Učit. kandidatkinje so ali Nemke ali nemški izrejene, v šolah po sedANJI osnovi se tudi slovenščine ne bodo naučile, ako je že ne znajo; razen kersčanskega nauka in slovnice se baje ne uče nič slovenskega. Kar pa človek nima, tudi dati ne more, kar ne pozna, ne čišla, kar mu trud prizadeva ne ljubi, učiteljice nemški izrejene

ne bodo poznale drugačne olike nego v nemščini in bodo za selske šole to, kar je gosposko krilo kmečkemu dekletu; po mestih pa ne bodo mogle vse vmestjene biti. — Deklice, svet jim pravi gospodičine, niso krive tega, da so tako izrejene, niti ne grajamo tukaj posameznih, a vsa sistema je taka, da se sedaj nastopivni učitelj ali učiteljica vsega prej uči, kakor spoštovati svojim aterin jezik. To so opazke slovenskega učitelja k debati o plači učiteljic; boljše plače pa gotovo ne zavidamo ženskim; kar je nam dobro, to tudi drugim.

Drugo, kar se bode reklo, pa velja bolj tovarišem po deželi, ali kjer koli. Bogovi so podelili ženski mnogotere darove, med drugim ji je podaril Merkurij dar govora in umetnost ljudi za nos voditi. — Ženska hoče gospodinjiti in gospodariti, ako ni povsod perva, pa reče, da je zaničevana. Preden se bo prostodušen učitelj zavedel, bode že pod komando, ako pa ne bode ubogal, ženska je tica, učitelj narodnjak bode veljal za panslavista ali Bog ve, za lakega rogovileža; učiteljica, ošabna nemškuta, bode pa veljala za vzor prave učiteljice; v teh okoliščinah je verženo med učiteljstvo jabelko prepira, le previdni in opazni učitelji se bodo znali ogibat prepira.

— Vse drugačne vaznosti je bil predlog postave, ki se tiče slovenščine na c. k. visji realki v Ljubljani. V IX. seji 10. maja je stavil dr. Bleiweis nujni predlog, naj deželni zbor sklene postavo, ki bode uredila učenje slovenskega jezika na ljubljanskej realki. Govornik pravi, da je nujnost tega predloga lahko dokazati iz dvojnega ozira. Prvič so dnevi zborovanja že šteti, drugič pa je slovenski jezik na ljubljanskej realki popolnem prognanec postal, ki le še iz milosti živetari. Zato je treba še v tej sesiji skleniti postavo, ki odpravi to v nebo vpijočo krivico.

Dežman je govoril proti nujnosti. On pravi, da se mu čudno zdi, da se taka postava kot nujni predlog prinaša v zbor. On je hotel, da se v pretres izroči. Dr. Bleiweis je odgovarjal, da je njegov predlog po opravljenem redu popolnem opravičen. »§. 21 opravičnega reda daje mi nalog, dokazati nujnost tega predloga, ki ga je gospod predsednik ravnokar čital. Slavni zbor! jako lahko mi je dokazati nujnost svojega predloga, in to iz dvojnega obzira. Prvič iz tega, da naše zborovanje je kmalu pri kraju; dnevi našega zborovanja so šteti, in drugič se nujnost podpira iz stvari same. Če pogledamo tako zvani »Jahresbericht der Staatsoberrealschule in Laibach« od preteklih treh let, posebno pa od preteklega leta, vidimo, da slovenski naš jezik je popolnoma prognanec iz realke. Jezik deželni živetari tam le še iz milosti takih starišev, ki še dopuščajo, da se njih otroci slovenščine učé.

To, gospôda moja, je dvojni razlog, ki mislim, da je tako prepričalen, da je nujnost dokazana. Letos gotovo ne, ali saj brž ko ne, ne bomo dosegli tega, da se odvrne ta v nebo vpijoča krivica; treba toraj, da se prihodnje leto ona zopet ne povrne, da že sedaj ukrenemo postavo, ki odvrne to sramoto naši deželi.« Dežman je temu oporekal.

(Ko je deželni zbor pritrdil nujnosti predloga, je dr. Bleiweis vtemeljevanje nadaljeval tako-le:)

Jaz sem že poprej omenil, da je slovenski jezik iz realke naše skoraj popolnoma prognan. Dokaz avtentičen temu je »Jahresbericht der Staatsoberrealschule in Laibach für das Jahr 1874«. — Gospôda moja! če pogledate na stran 17. tega šolskega letopisa pod rubriko »Obligate Gegenstände« in pa »wöchentliche Unterrichtsstunden« od 1. do 7. razreda, našli boste čudno prikazen. Slovenski jezik stoji namreč med obligatnimi predmeti in po vseh razredih po tri ure na teden, ali te številke (trojke) so oklenjene med srpke (Ein-

klammerungen), to se pravi: obligaten je ali pa ne; če hočeš ali pa nočeš! Razjasnilo tej čudni prikazni, ki je na celi tej strani pri nobenem drugem nauku ne najdemo, pa dobimo, če pogledamo, kaj vodstvo piše v tako zvanem „Lehrplan“. Tam nahajamo te-le besede: „Die in der Ministerial-Berordnung vom 8. Oktober 1871 Z. 10456 provisorisch verfügte Theilung der 1. und 2. Klasse in je zwei Abtheilungen mit slovenischer und deutscher Unterrichtssprache wird mittelst des hohen Erlasses vom 20. September 1873 Z. 8172 außer Kraft gesetzt und angeordnet, daß vom Schuljahre 1873/74 angefangen in allen Klassen der Parallel-Abtheilungen die deutsche Sprache als Unterrichtssprache gebraucht werde.“ In predzadnji odstavek pravi: „Die slovenische Sprache war für jene Schüler ein obligater Gegenstand, deren Eltern oder Eltern-Stellvertreter dies ausdrücklich verlangten.“

Tako se ukazuje, gospoda moja, v deželi, katere ogromna večina je slovenska, in kateri je materni jezik slovenski jezik! Se huje pa se ta prikazen s tem ilustrira, da brz pozneje beremo to-le: „Die italienische Sprache war für alle Schüler obligater Lehrgegenstand.“ (Klici na levi: Čujtel! Gospoda moja! kdo more to brati in ne bi ga zgrabila nevolja, da je deželni jezik manj nego tuj jezik, ki je od tretjega razreda naprej obligaten! Mislim, da je dolžnost deželnega zbora, da ne molči o taki prikazni.

Če dalje to, kar vodstvo piše o tako zvanem »Lehrplan-u«, malo bolje pogledamo, vidimo, da se nekaj, kar smo prejšnje čase zmerom slisali, v tem članku ne nahaja več, namreč to: »pa nimamo učiteljev, ki so slovenskega jezika zmožni.« Ta tožbo, ki je bila poprej zmirom na dnevnem redu, je zdaj potihnila, ker se zmožnih učiteljev obilost ne dá več tajiti. Al zmirom se čujejo druge litanije, in to take litanije, da se čudim, kako ministerstvo samo more kaj tacega govoriti, ki mora vendar vedeti, da je mnogo slovenskih knjig že samo potrdilo za učne knjige na srednjih solah. O ministrovem ukazu beremo: „Der nahezu gänzliche Mangel an Schul- und Übungsbüchern für den Unterricht mittelst slovenischer Sprache und der noch größere an Hilfsbüchern oder einer verwandten, den Schülern anzupfehlenden Lektüre in dieser Sprache“ itd. Zopet tista tožba, ki zmirom ostane, če bi tudi cele goré slovenskih knjig imeli!

Naj le na kratko omenim, kar zadeva slovenščino v tem obziru, kako da ministerstvo ignorira to, kar je samo potrdilo. Imamo na pr. od ministerstva potrjeno Janežičevo slovnico za vse razrede, — Šolarjev slovar, — tri Lesarjeve knjige za veronauk, — potrjena je knjiga prirodopisna za živalstvo od prof. Erjavca, — prirodopis za rastlinstvo od Tušek-a, — občni zemljepis od prof. Jesenko-ta, — od Cigale-ta imamo: »Kratek popis cesarstva Avstrijskega sploh in njegovih dežel posebej — za niže gimnazije in niže realne šole«. Vse te knjige je ministerstvo že potrdilo, toraj priporočilo te knjige za nauk v srednjih solah. Prišle so poleg tega še druge knjige na svitlo; pripoznati se mora marljivost »Matice« naše, da je izdala tudi take knjige, ki služijo v razjasnjenje tega, kar šolske knjige učijo, to so šolske »Hilfsbücher«. Zato opozorujem le na knjige Schödlorjeve, na Cigaletove atlante itd. Očitane tedaj, ki ga beremo v ministrovem ukazu, je tako neopravičeno, da moram še enkrat svoje začudenje izraziti, kako da je ministerstvo v svojem ukazu od 20. septembra 1873 kaj tacega reči moglo in smelo!

V vsem sem toraj dokazal, da nemščina veljá za materni jezik pri nas. Zmerom se povdarja tista „Reichssprache“ in s tem se hoče reči, da za nas je prva dolžnost, da se učimo „die Reichssprache“, potem pa še le, če

hočemo, „die Landessprache“. Slovensčina in italijanščina ste v indeksu omenjenega »Jahresberichts« tuja jezika, a še s tem velikim razločkom, da je italijanski jezik obligaten nauk od 3. razreda začeni, — slovenski pa nikjer!

Poleg vsega tega, gospóda moja, je na naših srednjih šolah še velika druga napaka. To smo razvideli iz tistega prepira, ki je bil med časnikoma »Slov. Nar.« in »Laibacherico«, na katerega je realkino vodstvo odgovorilo; bil je njega odgovor tak, da ne vem, kako se more strinjati s tem, kar je vodstvo v »Jahresberichts« napisalo. Tu je na dan prišla napaka o realki, da učenci, ki so se v enem razredu učili slovenski jezik, če se jim poljubi, drugo leto izstopijo, in takih prikazen je dosti v realki. Vidi se, kako je vse brez discipline, kar se tiče slovenskega jezika. Če učenec se pride učiti slovenščine, je prav, če ne, pa tudi, in če hoče zopet priti, je pa zopet dobro!

Iz vsega tega se tedaj vidi, da Slovenec je bolj tujec na lastni svoji zemlji, kakor Lah, kajti laško se morajo naši realci učiti, slovenskega pa ne.

Oni glasoviti ukaz od 20. septembra leta 1873 ima pa h koncu nekaj, kar mi je bil povod, da sem prinesel načrt te postave v slavni zbor. Dotični ukaz pravi namreč na koncu: „Für welche Schüler der Laibacher Realschule die slovenische Sprache einen obligaten Lehrgegenstand bildet, wird das Landesgesetz entscheiden“. Na to sem se opiral, ko sem sl. zboru izročil načrt postave. Predlagam toraj, da se ta načrt izroči šolskemu odseku in sklicevaje se na §. 21 opravičnega reda ob enem nasvetujem, da se šolskemu odseku naroči, da brez tiskanega poročila poroča o tej postavi v dveh dneh.

Predlog Bleiweisov se izroči šolskemu odseku, ki ima v 48. urah o njej poročati.

V XI. seji 12. maja je predlagal posl. Dežman naj se obravnava o predlogu dr. Bleiweisovem, tikajočem zakon o nauku slovenskega jezika na c. k. višji realki ljubljanski, prestavi na prihodnjo sejo ta predlog zbornica sprejme.

Za deželnega odbornika iz sredine deželnega zbora se izvoli dr. Zarnik, kateri po izvolitvi izjavlja, da odborništvo sprejema in da bode kakor dosedaj tudi znanprej delal zmirom v narodnem in liberalnem smislu. Sicer smo že o tem nekaj govorili. V XIV. večerni seji 13. maja poroča dr. Bleiweis v imenu šolskega odseka o postavi, zadevajočej nauk slovenskega jezika na c. k. višjeji realki v Ljubljani. Govornik pravi, da je odsek njemu izročeno postavu po daljšej jako živahnej debati nekoliko predrugačil tako, kakor jo predlaga sl. dež. zboru.

Postava se glasi:

Postava zadevajoča nauk slovenskega jezika na c. k. viši realki v ljubljanski — veljavna za vojvodstvo Kranjsko.

S pritrenjem deželnega zbora vojvodstva Mojega Kranjskega ukazujem tako-le:

§. 1. Nauk slovenskega jezika je za vse na Kranjskem rojene učence po vseh razredih realkinih obligaten nauk.

Izvzeti od te postave so le učenci taki, katerih starši se po občinski postavi za vojvodstvo Kranjsko od 17. svečana l. 1866. in po začasnem občinskem redu za mesto ljubljansko od 9. junija 1850. leta štejejo mej tujce, ki to izjemo izrekoma zahtevajo.

§. 2. Učbeni jezik pri slovenščini je po vseh razredih za tiste učence slovenski, kateri imajo v njej za poduk potrebno znanje.

§. 3. Mojemu ministerstvu za uk nakladam izvršitev te postave.

Šolski odsek s predlogo gori načrtane postavbe priporoča slav. deželnemu zboru v sprejem sledečo resolucijo:

Deželnemu odboru se naroča ukreniti, da se poduk slovenskega jezika v srednjih učnih zavodih kranjskega vojvodstva razširi po osnovnem načrtu za gimnazije od leta 1849. na ilirsko (hrvtsko-srbsko) narečje.

Vladni zastopnik c. k. vladni svetovalec g. Kočevar izreka, da mu je prišla postava prepozno v roke, da tedaj ne more reči, jeli bode vlada postavbo potrdila ali ne.

Potem govori Dežman skoraj 1 $\frac{1}{2}$ ure proti postavi in nasvetuje, naj se preide preko nje na dnevni red. Med drugim pravi: Jaz kot zastopnik manjšine v šolskem svetu nasvetujem prelaz na dnevni red, in sicer motivirani, kateri bodem skušal utemeljiti, kar koli mogoče na kratko.

Proti nasvetovanej postavi govorita Dežman in vitez Gariboldi. Njuna govora sta razvidna iz odgovora dr. Zarnika, kateri prinesemo po stenografičnem zapisniku.

Dr. Zarnik: »Ker je g. Dežman mene imenoval poleg dr. Bleiweisa, da se bom za to postavbo kolikor, toliko potezal, smatram se dolžnega — kar bi se bilo tudi brez imenovanja mojega imena zgodilo — nekoliko odgovoriti mu:

G. Dežman je rekel, da toliko časa potratimo s tacimi obravnanji in jaz sem popolnem njegovega mnenja. Mi smo to stvar tako temeljito uže pretresali, da bi bil gosp. Dežman lahko svoj predlog stavil in se le sklicevaje na stenografične zapisnike in svoje prejšnje govore. Saj je prepričan, da postava ne bode potrjena; mi bi mu morda ne bili ugovarjali in stvar bi bila v 5 minutah gotova.

Novega v tej zadevi nij mogoče nič povedati. Mi stojimo na slovanskem, vaša stranka pa na nemškem stališču. Tu nij nobenega pogajanja, tu je govorjenje zastoj, prepričali nas ne boste nikdar.

Ker pa je g. Dežman svoje misli bolj na tanko motiviral in vso stvar še enkrat ponavljal, ter da se ne bode mislilo, da je to, kar je on navedel, istina, naj mu od točke do točke nekoliko odgovorim.

Dežman je od začetka omenjal nekaj o nekem patrijotu; to je res, ali jaz moram reči, da tak mož tudi v mojih očeh ni patrijot.

Kar se tiče slabega poduka v slovenskej slovnici, tega nijsmo mi krivi, ampak vlada, ki ima imenovanje v rokah. (Dobro.) Tudi jaz sem mnenja, da Abuná Soliman je jako dolgočasno berilo, ali, gospoda, tudi nam so v šoli rekli, da je Mesijada velik epos, in vendar je nas sam profesor nemškega jezika zagotovil, da je jako malo mož v nemškem literarnem svetu, ki bi bili vse speve Mesijade prebrali. Mesijada je popolnoma antikvirana in kdor prebere en ali dva speva, dene jo na stran, in vendar so nas v 5. in 6. šoli z njo mučili. Ko smo bili na gimnaziji — in tega se bode spominjal tudi g. dr. Schrey — ter smo brali Demosthena, nam je profesor zmerom le razlagal slovnico: *μεν, δε in αλ*, a mi nijsmo mogli nič storiti, kajti postava je bila tukaj. Ko bi učenci sami imeli pravico, predpisavati si, kaj naj se učijo, bi bilo šole komaj po dve uri na dan, sicer pa bi se sprehajali.

G. Dežman se je skliceval na tri rimske juriste. Jaz mu bom pojasnil stališče Rimljanov z neko drugo prislovico, ki je bila zadnji čas tudi po časnikih brati in ki se glasi: »Si vivis Romae, romano vivito more.« (Dobro! dobro!) Ako človek živi na slovenskej zemlji, pripelje ga, če ne dolžnost, vsaj čut na to, da na domačine ozirjemo. In v čem se izjavlja narodov živelj, če ne v jeziku? Ravno jezik narodov naj se spoštuje; na to gredó vsi narodi. Tega se je g. Dežman lahko prepričal pri madjarskem narodu, ki v tem obziru vse

meje prekoračuje in tujcem svoj jezik celó vsiluje. Mi pa prihajamo s tem siromaskim predlogom, da se slovenščina vsaj kot obligatni predmet na našej realki uči.

Ako mi svojo zemljo toliko varujemo, da pravimo, da se mora naš jezik na našej zemlji učiti, je to tako siromašen predlog, da ga more vsak, kdor né nasprotuje ravnopravnosti, podpirati. Poprej se je očitalo, in po pravici, da se slovenski jezik zaradi tega ne vvede v ta ali uni urad, ker uradniki slovenščine ne znajo. To, gospoda moja, je »circulus vitiosus.« Po šolah se jezik ne uči, ker nij obligaten, in v urade se ne vpelje, ker ga vradniki ne znajo. To smo uže tolikrat ponavljali, da se mi odvišno zdi, ko sem primoran, še enkrat na tisti predmet priti.

G. Dežman je govoril o mladeničih, »die keine tiefere Einsicht haben«. Mnogo je taci učencev, ki se ne ozirajo na bodočnost, ki ne pomislijo, da jim bode slovenski jezik enkrat koristil, in vemo, da posebno otroci kmetiskih starišev svoje očete nadlegujejo, da naj bi jih slovenščine rešiti prišli. Fant pravi, jaz sem z delom preobložen, če se učim še slovenščine, dobim dvojko, vsaj krajsko uže znam. Kmetški oče, ki je neveden, mu verjame in ga oprostí.

Gospoda moja, vi se sklicujete na svobodo. Zakaj pa ste na drugi strani za to, da je pohajanje ljudskih šol za vse otroke obligatorno? To je veliko vprašanje, katero se je razmatravalo po vseh parlamentih Evrope. Pri nekaterih, kakor na Francoskem, prevaguje še dandenes mnenje, da nauk na ljudskih šolah nij obligatoren, ampak da se starišem prepusti odločiti. Ravno taka je v italijanskem parlamentu in minister Scialoja je odstopil zaradi tega, ker se je ta princip sprejel. Pri nas pa smo sprejeli nemški princip, to je obligatornost nauka v ljudskih šolah, kar jaz tudi odobravam.

Kmetški starši so večkrat nevedni in ne razumejo koristi šole, ali v tem morajo postavodajalci naproti priti, ter zato skerbeti, da si otroci, če tudi siloma, potrebnih vednostij pridobé. Ako je tam obligatorna šola na pravem mestu, zakaj ne tukaj, in zakaj silite mladeniče, italijanščine se učiti?

Da, italijanščina je velik kulturni jezik. Gotovo nij slovenščina kulturni jezik, ki bi se dal z velikimi drugimi primerjati, ali gotovo je tudi dokazano, da, če se kdo enega slovenskih jezikov temeljito nauči, za kar se vé da, več let potrebuje, če ga hoče etimologično in filologično razumeti, kar bi posebno g. Gariboldiju na serce položil — potem, gospoda moja, je sposoben, vsako drugo slovansko narečje razumeti; ako le kratek čas biva z drugimi Slovani, nauči se vsacega družega slovanskega narečja. S tem imajo revni realci naj večjo praktično korist, kajti ti ne iščejo službe tam kje v Württembergu ali tam v Westfahlnu, — kajti tam je »Ueberproduktion an Intelligenz« —, naši tehnik, ako si hočejo kruh služiti, gredo v slovanske kraje in celó na Rusko.

In, gospoda moja, marsikateri tehnik se je uže kesal, da se ni vsaj enega slovanskega narečja naučil, ki mu bi bilo mnogo pomagalo v njegovi službi.

G. Dežman je očital, da je dr. Bleiweis še le sedaj prišel s to postavo, da je nij uže poprej pripravil. Gospoda, saj smo imeli vsako leto tako zvani »Sprachenzwangsgesetz«, od katerega smo sedaj odstopili. Takrat smo več zahtevali in sicer, da naj bo slovenščina učni jezik v srednih šolah, denes s to postavo tega ne terjamo, a si mislimo, če je vlada le količkaj poštena v narodnem oziru, mora nam vsaj to dovoliti, za kar tako kakor berači moljakamo in če nam vlada tega ne potrdi, potem nemamo od sedanje vlade prav nič pričakovati. »Nesrečni« člen 19., kakor ga je g. dr. Bleiweis imenoval, v tem smislu, da je samo na papirji. Ali, gospoda moja,

člen 19. je temeljni zakon (Grundgesetz), in k vsakemu takemu nij treba izpeljavnih zakonov in naredeb (Durchführungsgesetze und Verordnungen).

Zaradi tega zahtevamo, da bi se naredila narodnostna postava (Nationalitätengesetz), ali vlada neče o tem nič čuti. O tem je ministerstvo Hohenwartovo oznanilo mej prvimi točkami svojega programa, da hoče člen 19. izpeljati v tem smislu kakor je bil sklenjen.

G. Dežman je rekel, da so naši poslanci sodelovali pri tem zakonu in zakaj niso napravili boljšega. Hočem tu priskočiti njegovemu spominu. Najpoprej moram omeniti, da je takrat večino imela vstavoverna stranka, kakor sedaj. Postave je samo ona delala in naši poslanci so sodelovali kakor sedaj. Ta člen pa nij bil narejen zavoljo Slovanov, ampak zaradi nemških Pemcev, ker so ti rekli, da nečejo, da bi bili s češčino siljeni in so ga toliko modificirali, da bi tudi nam v korist bil, ko bi dobili izpeljavne postave. Ali ravno teh do današnjega dne nemamo. Naši poslanci pa niso mogli nič doseči, ker niso večine imeli in so morali to sprejeti, kar je večina določila.

G. Dežman pravi, da didaktika ugovarja temu, da bi se nemški učenci učili slovenščine na podlagi slovenskega jezika. Prav mu dam, ker je to gotovo mnogo bolje, če se učenci učijo v tem jeziku, katerega so popolnem zmožni. Pedagogi ljubljanski pa so menda enkrat sklenili, da je boljše, če se v nemškem jeziku začne uže učiti na normalnih šolah v Ljubljani. Zahvaljujem se g. Dežmanu, da je to izrekel, da je to didaktičen »nonsens«. Še večji nonsens pa je, da se v Ljubljani slovenski učenci slovenski jezik učijo z nemškim jezikom; temu ne more nihče ugovarjati in to se godi na celej realki. Jaz sem povpraševal in zvedel, da je za učence naj večja muka, slovenščino si z nemškim jezikom v glavo ubijati.

Da bi pri tej postavi ljubljansko občino zaslišali, nij potrebe, ker vemo kaj bi v današnji sestavi mestni odbor odgovoril.

G. Dežman je rekel, da se je isto, kar on predlaga, pri neki postavi do polu dne zahtevalo.

Jaz mu dam pošteno besedo, da nijsem do polu dne zarad tega svojega predloga stavil, da bi stvar zavlekel, ter da jo bomo prinesli prihodnje leto v zbor, ampak le zarad tega, da se nabirajo izvešča, ker bi tu popolnem nasprotovalo, na enej strani nemško na drugi strani slovensko stališče.

»Sila nič ne pomaga« je rekel g. Gariboldi. S silo si ne bomo nič priborili. Gospoda moja, ako ne bi bilo ljubezni do matematike in drugih abstraktnih predmetov; ako bi se reklo, ti boš predaval povestnico, latinski jezik; ako te bodo radi poslušali, so obližatni, sicer pa naj gredo proč, bi se prepričali, da bi bile po vsem sveti sole prazne. Vsaj še pri vseučilišnih dijakih nij tiste previdnosti in zarad tega je l. 1851 vlada odpravila svobodo predavanja (Lehr- und Lernfreiheit) ter je ukazala, katere predmete mora dotični obiskovati in je pri pravoslovcih vpeljala državni izpit tako, da kdor tega ne naredi, da ne more naprej študirati.

In ali se ne spomnite na strogi Stremayerjev ukaz od lanskega leta, ker mladež hoče naj več svobode imeti in le po kavarnah hoditi. Ako se to godi pri vseučilišnih dijakih, ki stoje tako rekoč pri pragu svoje bodočnosti, kako hočete zahtevati pa pri paglavcih od 10, 11, 12 let, da se bodo sami učili. Morebiti je moja primera nekoliko »frivolna« in morebiti bo g. Dežman rekel, da malo šepa, ali po mojem mnenju se smatra slovenščina na realki, kakor če človek pride v kako panoramo. Tam so mesta v steklu, vse je v redu, razpostavljeni so razni predmeti in po tem imajo še kak ekstra kabinet, za katerega se mora posebej plačati. Taka je slovenščina na realki.

Posebej morajo starši moljati, da učenci smejo tja v ta ekstra kabinet in nekoliko ugrizniti prepovedan sad. Da torej ne bo naš jezik v takem zatišji, zato nam je treba te postavice.

Vem, da ne boste za njo glasovali, ker naši stališči ste, kakor sem že rekel, popolnem nasprotni. Toliko sem hotel odgovoriti na opazke g. Dežmana, sicer pa mislim, da je vsaka daljša debata stvarno odvratna.

Poslanec Horak: Jaz kot obrtnik se morem povprašati, kaj pa nam daje država? Druzega nič ko dan za dnevom nam večje davke naklada. Edina naša obrtniška šola, v katero hodi 40 do 50 učencev, ne koristi nam nič, ker se podučuje v nemškem jeziku in se razen tega predavajo same nepraktične reči, ki obrtniku v življenju nima kaj hasniti. Slovenski jezik se na obrtniški šoli od nemških profesorjev na nesramen način zatira, kajti fantom, ki so se oglasili v materinem jeziku, pokazali so vrata. Gospoda moja, če se tako dela, da se zabranjuje slovenskemu učencu edino sredstvo, ki ga obudi, da se kaj nauči, namreč materin jezik, kaj nam potem take obrtniške šole koristijo.

Kaj pa hoče vlada s tem, da vedno bolj skuša širiti germanizacijo, kaj pa je dosegla s tem, ko Slovane skuša germanizirati že več sto let? Nič v primeri k žrtvam, ki so se za germanizacijo že prinesle. Jaz bi rekel, da ne le, da država po germanizaciji nij nič dosegla, ampak jaz trdim, da si je še mnogo škodovala. Kaj bi lahko imeli izobraženega obrtništva, ki bi po razširjenem delu donášalo državi mnogo koristi, ko bi se bili naši obrtniki v solah, mestu, da so se njim v glavo vbijale samo nemške besede, katere so prav mnogi hitro pozabili, učili se praktičnih vednostij. Pa to je vladni princip in tako se dela povsod, kjer so Slovani. Res, v Kini in v Japanu bi se vsak smijal, če bi mu povedal, da je v sredini Evrope država, kateri se Avstrija pravi in v katerej je na krmilu vlada, ki ima za to glavni princip, da materin jezik državljanov povsod z nogami tepta in jim tuj jezik usiljuje, zraven pa se vsak dan širokousti, da je liberalna in svobodnostna! (Dobro, dobro!)

Govornik končno nasvetuje, da se naj tudi na obrtniški šoli večji ozir jemlje na slovenski jezik.

Iz seje c. k. dež. šl. sveta dne 28. maja. — Pervosednik je pozdravil gsp. dr. V. Zarnika, ki je prišel namesto umerlega dr. Coste v dež. šl. svet. Učni črtež za l. 1876, kateri je predložila gimnazija v Kranji, se je odobril. Nekemu učencu v gimnaziji na Kočevskem se je pregledala šolnina. — Poročalo se je o nagradi učiteljem, ki so pridno podučevali v kmetijstvu. — Nekemu učitelju se odreče pošta za ta poseben slučaj. C. k. gimnaziji v Ljubljani se privoli dosedanje službina pomoč v licealnem poslopi. Izkaze o določitvi šolskih okrajev v kamniškem šolskim okraji so se vzeli na znanje, vzkazalo se je, da naj se to dalje obravnava in popolni. — Pomožnemu učitelju v Morovci se je privolilo 300 gld. nagrade iz dohodkov spraznjene službe. — Učitelju na zasilni šoli v Spodnjem Skrilu se je dovolila nagrada.

— *Iz seje c. k. dež. šl. sveta 10. junija.* Perovodja je prebral rešene vloge. Za poduk v ženskih ročnih delih na dvorazredni ljudski šoli v Metliki se je dotični učiteljici odkazala nagrada. — Prošnja nekega c. k. okraj. šl. sveta, da bi v nekem okraji imenovani učitelj precej iz službe stopil, se je rešila s tem, da se ima to zgoditi še le konec leta. Za umestenje učiteljice na c. k. ženski vadnici se je nasvet poslal slav. ministerstvu. Ker ima godbina šola, ki je bila sklenjena z nekdanjo normalno šolo in sedaj pa z vadnico nehati, se je sklenilo, na to delati, da bi taka šola bila pri filharmoničnem društvu. Ravnateljstvo filharmonič. društ. je baje voljno, prevzeti to šolo (tako beremo po ljublj.

novinah). Obravnava zastran zidanja nove šole v Ambrusu se je oddala stavbinemu odseku deželne vlade, da napravi stavbini načrt. Ravnateljstva srednjih šol so vprašala, kako bode za nagrado zastran podučevanja v prostih naukih, ker se leto konča že v sredi julija. Odgovorilo se je, da, splečevanju za več mesec nič ne opovira. — Presezek učit. pokoj. zavoda se bode naložil v zaveznih (papirni renti). — Prošnja za nagrado se je vernila, da se popolni. Nekemu gojencu na učiteljsku se je stipendija odtegnila. — Začasnemu učitelju se je dovolilo, ponavljati skušnja iz enega nauka. — Šolski občini v Vavta-vasi se je privolila pripomoč iz državne blagajnice in iz normalnega zaklada, da spelje šolo po novem načrtu.

— Sv. Alojzija (21. junija) ste praznovali mestni šoli po stari navadi. Ob 7. je bila pri sv. Jakopu peta maša, in mladina obeh šol je mnogo brojna pristopila pervikrat k sv. Obhajilu.

— Na novi mestni dekliski šoli v Ljubljani, ki se ima prih. leto začeti, bote imeli učiteljici po 600 gld. in podučiteljici po 420 gld. Vodja (ženska) dobi služ. priklade 100 gld. in 120 gld. stanarine. Službe so vže razpisane. *) — L. 1874/75 je bilo v Ljubljani 1330 dečkov za šolo godnih, v šolo jih ni hodilo 22 bolnih, 3 so se zgubili in 3 niso bili za uk, drugi se podučujejo ali v javnih ali zasebnih šolah. Deklic je bilo 1286, med temi je 15 bolnih, 3 ni bilo najti, 1 ni za poduk, druge vse hodijo v javne ali zasebne šole. — Pomožnega učitelja na II. m. šoli niso privolili, a pomožni učitelj postane podučitelj, a sedaj se to še nima razpisati. — Ako se na drugi mestni šoli služba šolskega sluge razpiše, bode imel nagrade 200 gld., prosto stanovanje in kurjavo, sicer se bode pa delalo na to, da se vodi dá navprečna svota za kurjavo, snazhenje i. t. d.

— Popir po decimalni sistemi. — Komisija nemških in avstrijsko-ogerskih izdelovalcev papirja je v navzočnosti odposlanca nemško-avstrijskega tiskarnega društva sklenila: od m. januarja prihodnjega leta bode imela rižma (Riess) 1000 pol in 10 bukev à 10 skladeb (Lagen) à 10 pol. Razen tega je komisija naj vaznejše velikosti popirja (Papierformate) preložila iz mere na cole v meterske jednote s popolnimi centimentri. — Ali je vesoljni zbor fabrikantov popirja v Berolinu in na Dunaji to sprejel, še dosihmal ni znano.

— (Dolenjska slovenska kmetijska šola) se mora sedaj kot ustanovljena smatrati. 24. junija je deželni odbor kranjski definitivno kupil graščino Grm pri Novem mestu za 70.000 gld.

— (Iz Vidma) se nam piše: Pretečeni četrtek, to je 17. t. m. je imel videmski krajni šolski svet redno sejo. Na dnevnem redu bili ste dve važni točki: 1) volitev načelnikovega namestnika, 2) o zidanji novega šolskega poslopja. — Za načelnikovega namestnika je za šolo vneti gosp. Matija Šuštersič, posestnik na Vidmu, izvoljen. — Zarad druge točke z veseljem poročam, da se je gosp. Šuštersičev predlog »sedanjo šolsko poslopje tako prenarediti in toliko dozidati, da bomo zanaprej trirazredno šolo imeli« enoglasno sprejel. Slava!

— (Iz Motnika) se nam piše: 26. t. m. bodo imeli pri nas posvetovanje za novo šolo. Splošno se upa, da bode stvar vendar enkrat rešena in da končno ubožni in mali naš trg dobi tudi svojo šolo. Okrajni glavar sam je obljubil kacic 1500 gld. iz okrajne kase za šolsko zidanje, dalje bode učitelj dobival svojo plačo iz okrajne kase, ker revna motniška soseska tega ne more dostojno vzdrževati, kajti ona plačuje le okolo 300 gld., pravega davka. >S. N.<

*) Natečaj je do 24. t. m. in šola se začne 16. septembra.

— (Tisočdelni ključ za preračunavanje), nemški »Berechnungs-Schlüssel« v slovenskem in nemškem jeziku, ključ, s katerim se prav natanko preračuni koliko litrov vina ali druge tekočine je v polnem ali nepolnem sodu, — je ravno v »narodnej tiskarni« dotiskan, ter so mu pridejane tri »primerjalnice« dunajske mokrotne mere in vage z novo litersko mero in vago. Velja pri bukvarjih 70 kr. Spisal je ta ključ gosp. Ignacij Štupica, užitninski uradnik v Ljubljani. »S. N.«

$\frac{3}{10}$ litra = 1 maselcu. Dunajska prvomerska komisija je v naj novejšem času obravnovala z zastopnistvom družbe dunajskih gostilničarjev, o rabi nove mere pri razprodaji vina in piva in pri tej priliki uganila, da so tri desetinke litra naj bliže maselcu, ki je sedaj v rabi, in tedaj naj se rabi v prihodnje ta mera pri natakanji namesto jednega maselca.

Razpisi učiteljskih služeb.

Na Kranjskem. Na dvorazrednih ljudskih šolah v Kerskem, Ratečah, Kostanjevici učit. služba l. p. 500 gld. in v Leskovcu pri Kerskem učit. služba l. p. 450 gld. in prosto stanovanje. — Na tri razredni ljudski šoli v Mokronogu dvoje učit. služeb l. p. 500 gld. oziroma 450 gld. Prošnje do 24. julija 1875. Razen druge učiteljske službe v Mokronogu se morejo povsodi vnesti učiteljice. Prošnje dotičnim okrajnim šolskim svetom. — Na ljudski šoli v Verhniku druga učit. služba l. p. 450 gld. vnovič. Prošnje v 6 tednih pri krajnem šolskem svetu na Verhniku. — Na enorazredni lj. šoli v Čemšeniku učit. služba z l. p. 500 gl. in s prostim stanovanjem. Prošnje do 15. avg. pri krajnem šol. svetu v Čemšeniku (p. Trojane).

Premembe pri učiteljstvu.

Gsp. France Kalan, zač. učit. v Čemšeniku, pride na Prečino pri Novem mestu.

Popravek: Namestnik predsedniku pri buk. komisiji v Kamniku je gsp. Golmajer a ne g. Bevk, in g. G. je želel konec ponavl. šoli 31. marca a ne 31. maja.

 Pričujočo številko pošiljamo še sedanjim naročnikom, ter vljudno ponavljamo svoje vabilo na naročbo za 2. polovico t. l. — „Tov.“ ne išče sebe, in dasiravno „založništvo in vredništvo“ od lista nima toliko, kolikor je za nohtom črnega, vendar morajo delavci plačani biti. — Rodoljubje, podpirajte nas tedaj, ako ne z drugim, vsaj z naročnino.